

III konwencja muzyki polskiej

panel dyskusyjny:

Ochrona dóbr fonograficznych – stan obecny i zamierzenia

PODSUMOWANIE

moderator:

dr Jacek Jackowski, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk

paneliści:

- dr Katarzyna Janczewska-Sołomko, Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków, Sekcja Fonotek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich,
- Anna Rutkowska, Archiwum Polskiego Radia w Warszawie

Gość honorowy: prof. Krzysztof Szlifirski, Dziekan Wydziału Reżyserii Dźwięku Warszawskiej AMFC (obecnie UMFC), reżyser dźwięku związany m.in. ze Studium Eksperymentalnym Polskiego Radia.

W obradach wzięły udział osoby reprezentujące m.in. Bibliotekę Narodową (Zakład Zbiorów Dźwiękowych i Audiowizualnych), Filmotekę Narodową, Polskie Radio, Instytut Sztuki PAN oraz niezależni słuchacze.

W pierwszej części panelu były wystąpienia dwóch ekspertów, którzy w sposób szczegółowy komentowali zaproponowane tezy, stanowiące osnowę tematyczną spotkania.

Dr Katarzyna Janczewska-Sołomko w swoim referacie podkreśliła potrzebę zwrócenia szczególnej uwagi na konieczność archiwizacji nagrań dźwiękowych pojętej jako zabezpieczenie i konserwację polskiego dziedzictwa fonograficznego (poloników, obejmujących polskie firmy fonograficzne, polskich wykonawców, polskich kompozytorów, wykonania zagraniczne w języku polskim), zwłaszcza w zakresie nośników historycznych (m.in. wałków fonograficznych, płyt akustycznych), poprzedzone sporządzeniem (dokończeniem prac) dokładnego „skontrum” – katalogu owego dziedzictwa – oryginalnych historycznych nośników

(m.in. wałków fonograficznych Edisona, płyt akustycznych) oraz informacji dźwiękowej na nich zapisanej.

Pojęcie archiwizacji zostało przeciwstawione pojęciu digitalizacji, która jest tylko uzyskaniem cyfrowej kopii oryginalnej informacji dźwiękowej – a zatem nie ma bezpośredniego wpływu na konserwację, ochronę i archiwizację oryginalnego nagrania.

Dr Janczewska-Sołomko, powołując się na ustawę z dnia 27 czerwca 1997 roku wysunęła postulat o konieczności włączenia do narodowego zasobu archiwalnego nagrań dźwiękowych – w pierwszej kolejności historycznych poloników. W toku dalszych działań należy kontynuować kwalifikację najcenniejszych zespołów nagrań do archiwizacji (np. etapowo: polonika do 1918 r.) oraz zadbać o ich odpowiednie przechowywanie (proponując centralnego magazynu dla narodowego zasobu fonograficznego). Przedstawiono również do dyskusji projekt procesu wykonania analogowej, zachowawczej kopii archiwalnej, co nie wyklucza jednoczesnej digitalizacji, służącej jednak szczególnie informacji dźwiękowej i oszczędzaniu oryginału przed eksploatacją. Otwartą kwestią pozostaje wybór lub powołanie instytucji odpowiedzialnej za archiwizację polskiego dziedzictwa fonograficznego oraz jej finansowanie.

Drugi ekspert, Anna Rutkowska, dopełniła ideowy i teoretyczny wykład dr Janczewskiej-Sołomko. W pierwszym wystąpieniu określone zostały postulaty zaś drugi wykład miał na celu określenie możliwości i metod praktycznych działań w dziedzinie akustyki, reżyserii i rekonstrukcji dźwięku. Anna Rutkowska skoncentrowała się na prezentacji wybranych dotychczas zrealizowanych projektów, które miały za zadanie ochronę narodowego dziedzictwa fonograficznego. Prelegentka skupiła się na porównaniu lokalnych oraz indywidualnych praktyk i rozwiązań z przedstawionymi postulatami. Takie ujęcie tematu pozwoliło zdiagnozować następujące powszechne (w kraju) problemy:

- błędne utożsamianie pojęcia digitalizacji z archiwizacją i ochroną dóbr fonograficznych
- zupełny brak działań konserwacyjnych dotyczących oryginalnych, historycznych nagrań (nie traktowanie historycznego nagrania jako zabytku, dzieła sztuki fonograficznej)
- brak kompetencji osób, zespołów a nawet instytucji zajmujących się gromadzeniem nagrań i (aktualnie) ich digitalizacją – błędnie utożsamianą z archiwizacją, co wynika z zupełnego braku kształcenia w Polsce w dziedzinie konserwacji i archiwizacji nagrań
- Problem finansowania działań doraźnych, „półśrodków” przy jednoczesnym braku dofinansowania na działania podstawowe i konieczne

Po wypowiedziach ekspertów dyskusję rozpoczął prof. Krzysztof Szlifirski, który zwrócił szczególną uwagę na brak w Polsce kształcenia w zakresie archiwistyki fonograficznej i konserwacji archiwalnego fonogramu. W obliczu zachowanego dziedzictwa fonograficznego, jakim jest konkretny i w dużej mierze rozpoznany i skatalogowany zbiór poloników mamy do czynienia z brakiem odpowiednio wyszkolonej kadry do opracowania i zarchiwizowania tego zasobu a także brak instytucji, która realizowałaby takie zadanie. Kolejno głos zabierali m.in. Stefan Kruczkowski – reżyser dźwięku zawodowo związany z Archiwum Polskiego Radia – specjalista w zakresie odtwarzania historycznych formatów dźwięku, Maria Wróblewska z Biblioteki Narodowej (Zbiory Dźwiękowe i Audiowizualne), Michał Pieńkowski z Filmoteki Narodowej. W dyskusji brał udział również Karol Ejgenberg. W toku dyskusji zostały sformułowane rekomendacje następujące działań:

1. Konieczność utworzenia konsorcjum specjalistów, ekspertów w dziedzinie archiwizacji nagrań dźwiękowych (wstępnie proponowani są przedstawiciele instytucji: Sekcja Fonotek SBP, PR, BN, ISPAN, Filmoteka Narodowa). Została wysunięta propozycja, by konsorcjum działało pod egidą Instytut Muzyki i Tańca. Wśród działań konsorcjum, które wymagałyby dofinansowania byłoby prowadzenie dedykowanej problemowi archiwizacji nagrań strony internetowej oraz wydanie publikacji zwartej lub wydawanie seryjnej i działania medialne mające na celu obudzenie świadomości społecznej dotyczącej wagi problemu. Jednym z pozytywów takich działań mogłoby być wsparcie akcji „inwentaryzacji” a także uratowanie wielu zabytków przed nieświadomym unicestwieniem. W dalszej perspektywie widzielibyśmy powołanie Instytucji bądź wyznaczenie już istniejącego ośrodka odpowiedzialnego za archiwizację historycznego dziedzictwa fonograficznego i koordynację, centralizację oraz standardyzację działań w tym zakresie.
2. Konieczność stopniowego wdrażania nieistniejącej w kraju edukacji w zakresie praktycznej archiwizacji i konserwacji nagrań muzycznych (dotychczas pionierskie działania niżej podpisanych PR, ISPAN a także NDAP) i rozpoczęcie regularnego i stałego kształcenia w zakresie archiwizacji (konserwacji, kopiowania, ochrony, zabezpieczenia, opracowywania, udostępniania) nagrań muzycznych. Do prowadzenia tego typu działań edukacyjnych przewidujemy kadre naukową reprezentującą zarówno środowisko specjalistów w dziedzinie akustyki, reżyserii i rekonstrukcji dźwięku, elektroakustyki, fonoskopii oraz bibliologiczne (fonoteki) i archiwistyczne. Proponujemy w początkowej fazie skupić się na organizacji regularnych certyfikowanych szkoleń, kursów, warsztatów. Docelowo widzimy konieczność wprowadzenia na przykład na UMFC przy

wydziale Reżyserii Dźwięku przedmiotu oraz specjalności w zakresie konserwacji i archiwizacji fonogramu.

3. Tworzenie centralnego magazynu nagrań archiwalnych – przede wszystkim oryginalnych poloników (możliwość deponowania cennych zespołów archiwalnych w celu zapewnienia właściwego przechowywania zabytków) a także centralnego repozytorium sprawnego i regularnie serwisowanego i testowanego analogowego sprzętu do właściwego odtwarzania historycznych nośników.

REKOMENDACJE

Rekomendacje horyzontalne

Lp.	Rekomendacja	Klasa rekomendacji	Adresat rekomendacji	Proponowany sposób wdrożenia
1.	Powołanie Instytucji (lub konsorcjum instytucji) bądź wyznaczenie już istniejącego ośrodka odpowiedzialnego za archiwizację historycznego dziedzictwa fonograficznego i koordynację, centralizację oraz standardyzację działań w tym zakresie	1	np. Polskie Radio	W toku prac konsorcjum osób – specjalistów (rekomendacja operacyjna) zostawanie przeprowadzony rekonesans możliwości powołania instytucji bądź wdrożenia kwestii archiwizacji historycznych nagrań archiwalnych do działań instytucji już istniejącej. Zostanie opracowany plan, metody i zakres działań takiej instytucji
2.	Rozpoczęcie regularnego i stałego kształcenia w zakresie archiwizacji (konserwacji, kopiowania, ochrony, zabezpieczenia, opracowywania, udostępniania) nagrań muzycznych	1	Uniwersytety i Akademie Muzyczne, Instytuty Muzykologii	Należy przedstawić problem braku archiwizacji i konserwacji historycznych nagrań dźwiękowych aktualnym władzom wybranych uczelni a w dalszym toku także uczelni i szkół resortu prywatnego i uświadomić, iż owo zaniedbanie jest bezpośrednim wynikiem braku odpowiednio wykształconej kadry dla realizowania takich zadań. W efekcie widzielibyśmy na początek powołanie przy przynajmniej jednej uczelni (np. warszawskiej UMFC) specjalności a przynajmniej przedmiotów związanych z archiwizacją i konserwacją nagrań muzycznych. Problem mógłby wejść w zakres studiów z akustyki w Katedrach Muzykologii

Rekomendacje operacyjne

Lp.	Rekomendacja	Klasa rekomendacji	Adresat rekomendacji	Proponowany sposób wdrożenia
1.	Powołanie konsorcjum osób – specjalistów, ekspertów w dziedzinie archiwizacji nagrań dźwiękowych	1	Instytut Muzyki i Tańca	Wstępnie proponowane są osoby już działające – praktycznie i teoretycznie w dziedzinie archiwizacji nagrań dźwiękowych – przedstawiciele instytucji: Sekcja Fonotek SBP, PR, BN, ISPAN, FilMOTEKA Narodowa. Wśród działań konsorcjum, które wymagałyby dofinansowania byłoby prowadzenie dedykowanej problemowi archiwizacji nagrań strony internetowej oraz wydanie publikacji zwartej lub wydawanie seryjnej i działania medialne mające na celu obudzenie świadomości społecznej dotyczącej wagi problemu. Wsparcie akcji „inventaryzacji” dziedzictwa fonograficznego.
2.	Rozpoczęcie doraźnego kształcenia w zakresie archiwizacji (konserwacji, kopiowania, ochrony, zabezpieczenia, opracowywania, udostępniania) nagrań muzycznych	1	Polskie Radio, Instytut Sztuki PAN, (NAC?)	Zanim na przynajmniej jednej uczelni w kraju zostanie wprowadzona przy katedrze Reżyserii Dźwięku specjalność konserwatora i archiwisty nagrania dźwiękowego należy wdrożyć regularne szkolenia w tym zakresie. Obecnie różne instytucje prowadzą szkolenia związane z digitalizacją, jednak archiwistyka, konserwacja a nawet praktyczne aspekty digitalizacji są całkowicie pomijane. Pionierskie działania w tej dziedzinie prowadzą zbioru Fonograficzne ISPAN we współpracy z Polskim Radiem i Biblioteką Narodową. Chodzi o rozbudowę tej minimalnej działalności zarówno w zakresie kadry, organizacji, ilości zajęć i wykładów jak również spopularyzowania samej idei i przyciągnięcia słuchaczy – zwłaszcza osób odpowiedzialnych w pracy zawodowej za archiwalne nagrania dźwiękowe.

Rekomendacje horyzontalne – związane z długofalowymi procesami, wieloletnimi programami, tendencjami

Rekomendacje operacyjne – konkretne projekty do realizacji w ciągu najbliższych 12 miesięcy

Rekomendacja – zwięzła i jednoznaczna; można powołać się na zewnętrzne źródła informacji (np. przeprowadzone badania)

Klasa rekomendacji – klasa odpowiadająca klasyfikacji z systemu rekomendacji (1 – pilna i ważna, 2 – pilna lub ważna, 3 – bieżąca)

Adresat rekomendacji – instytucja (instytucje, osoby) odpowiedzialna za wdrożenie rekomendacji.

Sposób wdrożenia – syntetyczne przedstawienie sposobu wdrożenia rekomendacji.